

Patriotism among non-Malay Students in Public Higher Education Institution, Around Klang Valley

Semangat Patriotisme dalam Kalangan Mahasiswa Bukan Melayu di Institusi Pengajian Tinggi, Sekitar Lembah Kelang

KU HASNITA KU SAMSU & MOHD HAIZAM MOHD NOR

ABSTRAK

Berdasarkan laporan media semenjak tahun 2003, statistik daripada Polis Diraja Malaysia (PDRM) dan Angkatan Tentera Malaysia (ATM), didapati penglibatan generasi muda bukan Melayu terutamanya kaum Cina dan India dalam institusi pertahanan negara yang merupakan manifestasi utama semangat patriotisme amat sedikit sekali. Sekaligus hal ini menggambarkan semangat patriotisme yang kurang menyakinkan dalam kalangan mereka. Justeru itu, kajian ini dilakukan untuk melihat sejauhmana semangat patriotisme dalam kalangan generasi muda bukan Melayu tersebut terhadap negara. Kajian ini melibatkan seramai 743 responden yang dipilih daripada dua buah IPTA dan dua buah IPTS. Kesemua lokasi IPT yang dipilih ini terletak di sekitar Lembah Kelang. Data kajian diperolehi melalui soal selidik yang telah dianalisis secara deskriptif dan inferensi seperti analisis min, peratusan dan ujian ANOVA sehalu. Hasil kajian ini menunjukkan semangat patriotisme dalam kalangan generasi muda bukan Melayu yang terlibat adalah sederhana. Seterusnya, perbandingan semangat patriotisme dalam kalangan responden dalam kajian ini telah dilakukan dengan semangat patriotisme yang ditunjukkan oleh generasi muda di luar negara seperti di Amerika Syarikat, Kanada, Itali, Thailand, Indonesia, Iran, China, dan Korea Selatan.

Kata kunci: Semangat patriotisme, mahasiswa bukan Melayu, Institusi Pengajian Tinggi Awam, Institusi Pengajian Tinggi Swasta, institusi pertahanan negara

ABSTRACT

Media reports since 2003 have revealed that non-Malay youths especially Chinese and Indians have shown lack of interest in the state defence institutions such as PDRM and ATM which are the main manifestation of patriotism. This situation is said to show lack of patriotism amongst them. Thus, this research

is to determine the strength of their patriotism to this country. A total of 743 students had been chosen randomly from two Public Higher Education Institutions (IPTA) and two Private Higher Education Institutions (IPTS) in the Klang Valley. The questionnaire method of survey was utilised in collecting the data for this research, which mainly used the descriptive and the inference statistics analysis. The inference statistic used was the one way test ANOVA, whereas the descriptive statistical method comprised the mean analysis, and percentages. The results show that the level of patriotism is average among non-Malay students. Patriotism amongst respondents was also compared to level of patriotism showed by the American, Canadian, Italian, Thai, Indonesian, Iranian, China and South Korean younger generation.

Keywords: Patriotism, non-Malay students, Public Higher Education Institutions, Private Higher Education Institutions, state defence institutions

PENDAHULUAN

Kekuatan sesebuah negara adalah tertakluk kepada keutuhan semangat cintakan negara setiap rakyat kepada tanah airnya. Tanpa semangat tersebut yang juga turut dikenali sebagai patriotisme, negara akan berada di ambang kemusnahan, umpamanya negara mudah diancam dan diperkotak-katikkan oleh anasir luar. Justeru, semangat patriotisme boleh dianggap sebagai tunjang atau teras utama bagi keteguhan dan keampuhan sesebuah negara. Pada hakikatnya, pengukuran semangat patriotisme bagi setiap individu di dalam sesebuah negara adalah bersifat subjektif kerana semangat itu melibatkan perasaan dan emosi. Namun, kewujudan semangat tersebut boleh terserlah melalui reaksi, perlakuan atau tindakan mereka. Umpamanya dalam kes Wee Meng Chee (Namawee), iaitu seorang rakyat Malaysia, pelajar tahun akhir Universiti Ming Chuan, Taiwan yang telah memperlekehkan maruah negara melalui isu kontroversi yang menghina, mempermainkan serta memperlekehkan lagu kebangsaan Malaysia telah menimbulkan reaksi kemarahan dalam kalangan rakyat Malaysia. Akibatnya, rakyat telah bertindak memberi respon terhadap penghinaan tersebut, antaranya memberi cadangan kepada Kerajaan Malaysia agar Namawee dilucutkan kerakyatannya (Utusan Online 21 Ogos 2007). Situasi ini memperlihatkan reaksi dan tindakan rakyat merupakan cerminan kepada semangat patriotisme yang wujud di dalam hati sanubari mereka.

Selain itu, tindakan rakyat untuk melibatkan diri dalam bidang pertahanan negara seperti polis, tentera atau pertubuhan lain yang seumpamanya juga merupakan cerminan tahap perasaan cintakan negara dalam jiwa mereka. Tidak dapat dinafikan bahawa dalam kalangan mereka yang berkecimpung dalam bidang tersebut ada yang berpaksikan faktor kewangan atau sebagai sumber rezeki. Namun, faktor peribadi tersebut akan menjadi elemen yang sangat kecil jika

hendak dibandingkan dengan nilai nyawa yang dipertaruhkan demi keamanan dan kesejahteraan negara. Sehubungan itu, bidang pertahanan negara seperti polis dan tentera boleh dianggap sebagai manifestasi semangat patriotisme rakyat. Hal ini selaras dengan pernyataan Mohd. Taib (2004) yang menegaskan bahawa askar di medan perang yang sanggup mempertaruhkan nyawa demi kedaulatan negara dan bangsanya adalah suatu pengorbanan yang merupakan manifestasi semangat patriotisme. Begitu juga Magill (1996) turut menjelaskan tentang kepentingan perkhidmatan ketenteraan dan keselamatan dalam sesebuah negara dalam menghadapi serangan pihak luar. Justeru itu, boleh dikatakan bahawa sistem pertahanan dan keselamatan negara merupakan benteng pertahanan yang paling penting bagi sesebuah negara yang sekaligus merupakan intipati kepada semangat patriotisme itu sendiri.

Walau bagaimanapun, hal ini tidak bermakna pencapaian negara dalam bidang-bidang lain seperti ekonomi, pendidikan, sukan, dan budaya tiada kaitan dengan semangat patriotisme. Namun, kecemerlangan dalam bidang-bidang tersebut sukar dicapai apabila sesebuah negara itu berada dalam suasana yang huru-hara atau berhadapan dengan situasi konfrontasi, kontroversi dan peperangan. Oleh itu, benteng pertahanan fizikal yang kukuh, iaitu melalui sistem pertahanan dan keselamatan merupakan kunci kepada mewujudkan negara yang selamat dari segala bentuk ancaman. Maka, peranan sistem pertahanan dan keselamatan negara adalah untuk menjamin kesejahteraan negara. Seterusnya, iklim yang positif ini akan membolehkan bidang-bidang lain seperti teknologi, ekonomi, pendidikan, pertanian dan sukan untuk berkembang dan berdaya maju sekaligus membawa kemajuan kepada rakyat dan negara. Oleh itu, bidang pertahanan dan keselamatan negara umpama tiang kepada sesuatu struktur binaan. Tanpa tiang atau lemahnya struktur tiang akan membawa kemusnahan kepada struktur binaan lain yang berpaut atau bersendikan tiang.

MENGAPA MAHASISWA BUKAN MELAYU?

Dalam konteks ini, kekurangan penglibatan rakyat Malaysia daripada kaum bukan Melayu dalam bidang pertahanan negara yang merupakan pancaran daripada semangat patriotisme, telah menarik minat penulis untuk mengkaji bagaimana kedudukan semangat patriotisme dalam jiwa mereka. Keadaan ini ditunjukkan melalui laporan-laporan media yang mendapati bahawa penglibatan generasi muda bukan Melayu, terutamanya kaum Cina dan India dalam institusi pertahanan negara amat sedikit sekali. Untuk menghuraikan lebih lanjut tentang perkara ini penulis terpaksa menggunakan statistik penglibatan generasi muda bukan Melayu, terutamanya mengenai kaum Cina dan India dalam institusi pertahanan negara, yang dilaporkan oleh media seperti surat khabar kerana maklumat daripada sumber primer seperti daripada Kementerian Pertahanan Negara dan PDRM tidak berjaya diperoleh memandangkan sumber tersebut telah dikategorikan sebagai

Rahsia Besar Negara dan sulit. Umpamanya, akhbar *Utusan Malaysia* (16 September 2003) melaporkan bahawa penyertaan kaum Cina dalam tentera adalah kritikal, iaitu kurang daripada 10 peratus. Laporan terkini akhbar *Utusan Malaysia* (12 Januari 2006) pula memaparkan bilangan kaum Cina dalam pasukan tentera tidak sampai tiga peratus daripada keseluruhan 85,000 anggota. Manakala akhbar *Berita Harian* (21 November 2003) melaporkan bahawa hanya seorang daripada keturunan Cina dan 14 orang India daripada sejumlah 411 rekrut yang mengikuti dan menamatkan kursus asas ketenteraan di sekolah TUDM.

Manakala jumlah anggota polis yang berketurunan Cina hanya merangkumi tiga peratus daripada jumlah keseluruhan sebanyak 86,000 anggota PDRM di seluruh negara. Kerjaya ini lebih didominasi oleh kaum Melayu. Sehubungan itu, akhbar *Mingguan Malaysia* (11 Januari 2004) melaporkan bahawa peratusan pelajar bukan Melayu yang memasuki Maktab Tentera Diraja adalah kurang memuaskan berbanding kaum Melayu. Dari segi pecahan peratusan, pelajar bukan Melayu dari tingkatan dua hingga tingkatan lima, hanya 15.8 peratus sahaja. Berikutan penglibatan kaum bukan Melayu, terutamanya kaum Cina dan India yang berkurangan dalam institusi pertahanan negara, akhbar *Mingguan Malaysia* (18 April 2004) melaporkan bahawa Yang di-Pertuan Agong Tuanku Syed Sirajuddin Tuanku Syed Putra Jamalullail sendiri ketika itu telah menggesa agar belia Cina dan India turut menyertai bidang ketenteraan. Akhbar *Mingguan Malaysia* (9 & 16 Mei 2004) juga melaporkan bahawa hanya seorang calon berketurunan Cina daripada 160 orang yang menghadiri temuduga untuk jawatan konstabel polis di Pasukan Gerakan Am (PGA) Briged Tengah, Cheras. Manakala 12 calon adalah berketurunan India, tiga calon adalah Bumiputera Sabah dan Sarawak dan 144 calon Melayu.

Di samping itu, bilangan penyertaan kaum bukan Melayu dalam tentera darat adalah kronik, iaitu hanya tiga peratus (2400 orang) daripada keseluruhan 80,000 anggota tentera di seluruh negara (*Utusan Malaysia* 18 Februari 2006:27). Hal ini bermakna baki seramai 77,600 anggota tentera adalah terdiri daripada kaum Melayu. Manakala statistik Pusat Latihan Asas Tentera Darat (Pusasda) antara tahun 2001 hingga 2004 memaparkan hanya 48 orang kaum Cina menyertai program Pusasda berbanding jumlah keseluruhan kira-kira 200,000 anggota tentera. Hal ini diperkukuhkan lagi melalui statistik yang diperoleh daripada PDRM (2003) yang menunjukkan bahawa hanya 2.5 peratus kaum Cina dan 6.7 peratus kaum India yang memohon jawatan sebagai konstabel, inspektor dan kadet ASP di PDRM. Manakala 90.7 peratus pemohon untuk jawatan-jawatan tersebut adalah terdiri daripada kaum Melayu. Keadaan ini mendedahkan bahawa kecenderungan kaum bukan Melayu amat kurang dalam bidang kepolisan berbanding kaum Melayu. Begitu juga dengan statistik yang diperoleh daripada Akademi Tentera Malaysia (ATMA) (2003) yang menunjukkan hanya 3.9 peratus kaum Cina dan 2.9 peratus kaum India yang menyertai akademi tersebut, manakala 93.2 peratus adalah kaum Melayu. Situasi ini adalah serius kerana mencerminkan tahap komitmen golongan tersebut terhadap pertahanan negara.

DEFINISI PATRIOTISME

Curti (1946) mendefinisikan patriotisme sebagai satu perasaan bangga dan cinta-negara di samping bersedia untuk berkorban apa sahaja untuk kepentingan negara. Manakala Doob (1964) memberikan takrifan umum, iaitu patriotisme bermaksud cintakan negara. Malah, beliau menambah bahawa kesetiaan kepada negara dan bangsa juga adalah komponen penting dalam patriotisme. Begitu juga dengan Berns (1997) yang melihat patriotisme sebagai perasaan cintakan negara yakni kesanggupan untuk berkorban demi mempertahankan negara. Dalam hal ini, Primoratz (2002) menegaskan bahawa pentakrifan patriotisme sebagai 'cintakan negara' sahaja adalah terlalu umum dan cetek. Menurut beliau, perkara yang perlu diberi penekanan dalam menentukan kecintaan seseorang itu kepada negaranya ialah: Apakah yang akan dilakukan untuk negaranya dan adakah individu tersebut sanggup berkorban demi negaranya? Hala tuju kedua-dua soalan ini adalah untuk melihat cara individu melaksanakan dan membuktikan semangat patriotismenya. Sehubungan itu, jawapan yang positif mencerminkan pendirian individu tersebut menjiwai semangat cintakan negara. Oleh yang demikian, boleh dijelaskan bahawa patriotisme adalah satu nilai dan tindakan yang bersumberkan *emosi*, iaitu perasaan cinta dan setia kepada negara sehingga sanggup melakukan apa sahaja tindakan demi mempertahankan negara.

LATAR BELAKANG RESPONDEN

Responden kajian ini adalah terdiri daripada 743 mahasiswa yang merangkumi empat buah Institusi Pengajian Tinggi (IPT), iaitu University College Sedaya International (UCSI), Universiti Tun Abdul Razak (Unitar), Universiti Malaya (UM) dan Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Daripada jumlah tersebut, 183 responden (24.6 peratus) terdiri daripada mahasiswa UKM, 207 (27.9 peratus) mahasiswa UM, 253 (34.1 peratus) mahasiswa UCSI, dan 100 (13.5 peratus) mahasiswa Unitar. Dengan demikian, peratusan antara mahasiswa IPTA (52.5 peratus) dengan IPTS (47.5 peratus) adalah hampir seimbang. Responden yang terlibat dalam kajian ini hanya mahasiswa bukan Melayu sahaja, iaitu Cina, India dan etnik lain seperti Punjabi dan Serani. Secara keseluruhannya, responden etnik Cina yang dipilih adalah seramai 485 orang (65.3 peratus), etnik India seramai 192 orang (25.8 peratus), dan etnik lain berjumlah 66 orang (8.9 peratus). Dalam kajian ini, pengkaji mengklasifikasikan IPT yang dipilih kepada dua kategori, iaitu IPTA dan IPTS. Sehubungan itu, UM dan UKM termasuk dalam katogeri IPTA. Manakala UCSI dan Unitar pula tergolong dalam katogeri IPTS. Secara keseluruhannya, responden daripada IPTA adalah seramai 390 orang (52.5 peratus). Jumlah responden daripada IPTS pula seramai 353 orang (47.5 peratus). Secara terperinci dalam katogeri IPTA, responden etnik Cina adalah seramai 236 orang (60.5 peratus) yang terdiri daripada 89 orang (37.7 peratus) lelaki dan

seramai 147 orang (62.3 peratus) perempuan. Responden etnik India pula adalah seramai 97 orang (24.9 peratus) yang terdiri daripada 32 orang (33 peratus) lelaki dan sejumlah 65 orang (67 peratus) perempuan. Manakala responden etnik lain adalah seramai 57 orang (14.6 peratus) yang terdiri daripada 18 orang (31.6 peratus) lelaki dan 39 orang (68.4 peratus) perempuan.

Manakala responden IPTS pula terdiri daripada 249 orang (70.5 peratus) etnik Cina iaitu 117 orang (47 peratus) lelaki dan seramai 132 orang (53 peratus) perempuan. Responden etnik India pula adalah seramai 95 orang (26.9 peratus) yang terdiri daripada 46 orang (48.4 peratus) lelaki dan seramai 49 orang (51.6 peratus) perempuan. Manakala responden etnik lain adalah seramai 9 orang (2.5 peratus) yang terdiri daripada 4 orang (44.4 peratus) lelaki dan 5 orang (55.6 peratus) perempuan. Ternyata etnik responden Cina merupakan kelompok majoriti yang besar dalam kalangan mahasiswa bukan Melayu di IPTA dan IPTS dan diikuti pula dengan etnik India dan akhir sekali oleh etnik lain. Jadual 1 memaparkan ringkasan huraian dari data-data yang telah dinyatakan.

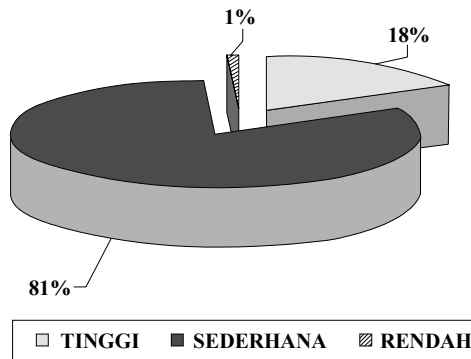
JADUAL 1. Profil Responden Berdasarkan Jenis IPT (%)

IPT	Etnik	Bil. Lelaki	Jantina		%	Jumlah
			%	Bil. Perempuan		
IPTA	Cina	89	37.7	147	62.3	236 (60.5)
	India	32	33.0	65	67.0	97 (24.9)
	Lain-lain	18	31.6	39	68.4	57 (14.6)
	Jumlah	139	35.6	251	64.4	390 (100.0)
IPTS	Cina	117	47.0	132	53.0	249 (70.5)
	India	46	48.4	49	51.6	95 (26.9)
	Lain-lain	4	44.4	5	55.6	9 (2.5)
	Jumlah	167	47.3	186	52.7	353 (100.0)

SEMANGAT PATRIOTISME MAHASISWA BUKAN MELAYU

Secara keseluruhannya, didapati bahawa semangat patriotisme mahasiswa bukan Melayu adalah sederhana sahaja. Sehubungan itu, Rajah 2 dan Jadual 2 menunjukkan gambaran dan data yang terperinci berkaitan dapatan tahap semangat patriotisme mahasiswa bukan Melayu.

Berdasarkan Jadual 2, terbukti bahawa sebahagian besar responden iaitu seramai 603 orang (81.0 peratus) menunjukkan tahap patriotisme yang sederhana. Hanya 134 responden (18.0 peratus) menunjukkan tahap patriotisme yang tinggi. Manakala enam responden (1.0 peratus) memperlihatkan semangat patriotisme yang rendah. Hasil analisis ini masih memperlihatkan senario yang positif kerana hanya 1 peratus daripada jumlah keseluruhan responden memiliki semangat patriotisme yang rendah.

RAJAH 2. Tahap patriotisme

JADUAL 2. Tahap patriotisme

Tahap Patriotisme	Bil.	%
Tinggi	134	18.0
Sederhana	603	81.0
Rendah	6	1.0

Selaras dengan itu, hasil ujian ANOVA (Jadual 3) mendapati bahawa wujud perbezaan yang signifikan antara responden yang dipilih berdasarkan jenis IPT, dengan tahap patriotisme mereka. Dapatan ini dibuktikan melalui nilai signifikan yang diperolehi (0.000) berada di bawah paras signifikan yang telah ditetapkan iaitu $\alpha = 0.05$.

JADUAL 3. Ujian ANOVA antara jenis IPT dengan tahap patriotisme

	Darjah Kebebasan (<i>df</i>)	Nilai F	Paras Signifikan	Sig. Pada Alpha 0.05
Tahap patriotisme antara IPTA dan IPTS secara keseluruhan	1	64.53	0.000	Signifikan
		7		

Perbezaan yang dimaksudkan itu adalah berdasarkan skor min yang diperolehi bagi setiap jenis IPT seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 4. Sehubungan itu, didapati bahawa responden daripada IPTA mencatatkan skor min tertinggi iaitu 3.41 berbanding dengan IPTS sebanyak 3.12. Hal menunjukkan bahawa responden daripada IPTA memperlihatkan tahap patriotisme yang lebih tinggi daripada responden IPTS. Walau bagaimanapun perbezaan tersebut tidaklah begitu ketara, iaitu sebanyak 0.29 sahaja.

JADUAL 4. Skor min tahap patriotisme bagi setiap jenis IPT

Jenis IPT	Skor Min
IPTA	3.41
IPTS	3.12

Secara keseluruhan, tahap patriotisme kebanyakan para responden, tidak berada pada paras yang kritikal. Sungguhpun negara kita menikmati situasi yang makmur dan mempunyai kestabilan politik serta ekonomi, tahap patriotisme majoriti generasi muda bukan Melayu masih berada pada paras sederhana. Lazimnya, pemikiran stereotaip mengandaikan kemakmuran negara yang dinikmati akan menyebabkan seseorang alpa terhadap tanggungjawabnya sebagai warganegara yang bertanggungjawab. Tambahan pula negara kita tidak menghadapi ancaman kedaulatan negara yang nyata. Namun, hasil kajian ini mendedahkan realiti yang sebaliknya. Hal ini menunjukkan usaha pemupukan patriotisme dalam kalangan generasi muda selama ini tidak menemui kegagalan. Apa yang perlu dilakukan, hanyalah memperkasakan lagi pendekatan dan kaedah penyemaian patriotisme yang dijalankan dari semasa ke semasa agar penghayatan patriotisme dalam kalangan generasi muda berada pada tahap yang lebih membanggakan.

Walau bagaimanapun, situasi tersebut adalah bertentangan dengan kajian yang telah dijalankan oleh Crabtree (1999) yang melibatkan generasi muda di Amerika Syarikat. Beliau mendapati 40 peratus sahaja generasi muda yang berusia dalam lingkungan 18 hingga 29 tahun, mempunyai bersemangat patriotisme yang tinggi kepada negara berbanding sebanyak 65 peratus responden berusia dalam lingkungan 30 hingga 49 tahun dan 77 peratus dalam kalangan responden yang berusia 50 tahun dan ke atas. Dapatan kajian ini mencerminkan kerapuhan patriotisme dalam kalangan generasi muda. Selaku generasi pelapis negara yang bakal menentukan kelangsungan Amerika Syarikat sebagai kuasa unipolar dunia, situasi ini wajar dibimbangkan oleh kerajaan negara tersebut.

Manakala kajian Baker dan Jedwab (2003) juga adalah sinonim dengan hasil kajian Crabtree (1999). Kajian mereka menunjukkan semangat patriotisme generasi muda Kanada dalam kalangan responden yang dipilih berada pada paras yang rendah. Hanya 40 peratus daripada responden yang berusia sekitar 18 hingga 29 tahun sangat setuju bahawa mereka sepatutnya bersikap lebih patriotik dan perlu menunjukkan secara terbuka perasaan bangga mereka terhadap negara. Sepatutnya mereka yang tergolong dalam generasi muda ini perlu lebih patriotik kepada negara memandangkan mereka bakal menerajui kepimpinan negara pada masa akan datang.

Fenomena sedemikian juga berlaku di Itali. Menurut Nadeau (2003), rakyat Itali kurang patriotik. Hal ini dibuktikan dengan hasil kajian yang menunjukkan hanya 72 peratus daripada responden yang dikaji berbangga menjadi rakyat Itali. Malah apa yang lebih mengejutkan, lebih daripada 40 peratus para responden

yang dikaji tidak mengenali warna dan reka bentuk bendera Itali. Menurut kajian ini, responden yang terbabit mengalami kekeliruan mengenal pasti antara bendera negara mereka sendiri dengan bendera Mexico yang juga mempunyai warna yang sama. Keadaan ini menunjukkan para responden berkenaan mengalami krisis kriteria pada peringkat asas patriotisme. Kekeliruan terhadap bendera negara sendiri tidak boleh dipandang ringan kerana menurut Chu dan Couper (2003), bendera merupakan simbol kedaulatan dan perpaduan sesebuah negara. Manakala perpaduan negara pula adalah asas kepada tunjang keselamatan sesebuah negara. Berdasarkan tiga kajian di atas, tergambar aliran kemerosotan semangat patriotisme dalam kalangan generasi muda di negara-negara blok Barat walaupun negara-negara tersebut lebih maju dan makmur berbanding dengan negara Malaysia.

Walaupun begitu, dalam kes yang membabitkan peringkat ancaman fizikal kepada kedaulatan dan keselamatan negara seperti serangan ke atas *World Trade Centre* di New York, Amerika Syarikat pada 11 September 2001, semangat patriotisme dalam kalangan rakyat termasuklah generasi muda melonjak dengan drastik dan agresif melalui pelbagai cara. Umpamanya melalui demonstrasi antikeganasan apabila mereka mengecam kumpulan pengganas yang cuba untuk menghancurkan negara. Begitu juga dengan terciptanya pelbagai pelabelan negatif terhadap bangsa dan penganut yang seagama dengan penyerang-penyerang tersebut oleh pelbagai pihak. Dalam konteks ini, Amerika Syarikat melalui media khususnya mengaitkan secara melulu antara Islam dan bangsa Arab dengan kegiatan keganasan. Oleh itu, bagi rakyat negara tersebut, sesiapa sahaja yang mempunyai kriteria sedemikian, dengan mudah dilabelkan sebagai pengganas atau mempunyai kaitan dengan aktiviti keganasan. Lantaran itu, rakyat Amerika Syarikat akan menunjukkan respons negatif terhadap isu-isu yang membabitkan golongan yang dianggap sebagai pengganas ini terhadap negara mereka. Umpamanya, isu pengambilalihan *Peninsular and Oriental Steam Navigation (P&O)* oleh *Dubai Port World (DP World)* telah mendapat tentangan yang keras oleh perwakilan Kongres Amerika Syarikat terutamanya daripada parti Demokrat sungguhpun DP World tiada kaitan dengan serangan pada 11 September 2001. P&O merupakan sebuah syarikat pengendali pelabuhan kedua terbesar dimiliki oleh pelabur British yang mengendalikan 29 buah pelabuhan di serata dunia. Lapan buah pelabuhan daripada jumlah tersebut beroperasi di Amerika Syarikat. Tentangan sedemikian dilakukan kerana perwakilan tersebut merasakan bahawa pengambilalihan P&O oleh DP World akan membawa ancaman terhadap keselamatan pelabuhan dan negara. Persepsi sedemikian timbul kerana DP World, berpangkalan di Emiriah Arab Bersatu (UAE) dan dikuasai pula oleh bangsa Arab yang mereka sinonimkan dengan kegiatan pengganas. Ironinya, P&O yang menguasai 8 buah pelabuhan di negara tersebut juga merupakan pelabur asing. Situasi ini membuktikan sikap prejudis mereka terhadap bangsa Arab terutama yang menguasai DP World (*Berita Harian* 11 Mac 2006:10). Berdasarkan paparan tersebut, reaksi rakyat Amerika Syarikat boleh ditafsirkan

sebagai keinginan kuat untuk mempertahankan keselamatan negara mereka sama ada dilakukan secara rasional atau sebaliknya. Dengan demikian, tidaklah mengejutkan semangat patriotisme mereka boleh meningkat dengan tiba-tiba setelah berhadapan dengan 'Peristiwa Hitam 11 September 2001.'

Selain itu, tahap patriotisme yang rendah bukan sahaja berlaku dalam kalangan rakyat biasa, tetapi turut tidak terkecuali ialah golongan pemimpin sesebuah negara. Umpamanya, tindakan Perdana Menteri Thailand, Thaksin Shinawatra boleh disifatkan sebagai kurang patriotik apabila sanggup menjual hampir 50 peratus kepentingan syarikat milik keluarganya, iaitu *Shin Corporation PCL* (Shin Corp) kepada syarikat pelaburan milik kerajaan Singapura iaitu *Temasek Holdings Pte Ltd.* yang bernilai RM7.1 bilion tanpa dikenakan cukai pada Januari 2006 yang lalu (*Berita Harian* 7 April 2006: 20). Meskipun syarikat Shin Corp adalah milik keluarga Thaksin, namun syarikat tersebut merupakan antara pemacu utama sumber ekonomi negara. Kumpulan syarikat di bawah Shin Corp termasuklah sebagai pengendali telefon bimbit terbesar Thailand, iaitu *Advanced Info Services* (AIS), syarikat penerbangan tambang murah Air Asia, penyedia internet iaitu *CS Loz Info* dan stesen televisyen *iTV* (*Utusan Malaysia* 9 Mac 2006: 17). Penjualan majoriti saham syarikat tersebut kepada syarikat daripada negara asing dianggap sebagai mencalarkan maruah negara kerana membiarkan pihak luar menguasai pasaran ekonomi dalam bidang telekomunikasi. Malah tindakan ini juga berpotensi untuk digunakan oleh pihak yang berkepentingan untuk aktiviti pengintipan atau dimanupulasikan bagi tujuan lain. Sekaligus penjualan Shin Corp kepada pihak luar dianggap menggugat keselamatan negara Thailand. Hal ini terbukti apabila Ketua Tentera Thailand, Sonthi Boonyaratglin mendakwa bahawa panggilan telefon pemimpin tentera selepas penjualan syarikat tersebut telah dicuri dengar di Singapura. Oleh yang demikian, beliau menyatakan bahawa tentera menghadapi masalah kerana apabila panggilan dibuat di Thailand, talian tersebut boleh didengar di Singapura. Dengan ini segala maklumat sulit yang dibincangkan melalui telefon akan diperolehi Singapura sekaligus boleh mengancam kedaulatan Thailand (*Berita Harian* 20 Januari 2007:18). Tindakan Thaksin tersebut telah mendapat tentangan daripada rakyat dengan meluas, terutamanya daripada parti pembangkang yang menganggap perbuatan penjualan saham tersebut bukan sahaja bermotifkan keuntungan peribadi, tetapi juga menjejaskan maruah, keselamatan dan kedaulatan negara mereka. Malah, rakyat Thailand telah membuat penentangan melalui ugutan terhadap *Temasek Holdings Pte Ltd* untuk memboikot semua barang keluaran Singapura jika syarikat tersebut tidak membatalkan pembelian saham Shin Corp (*Berita Harian* 11 Mac 2006: 10). Situasi ini menunjukkan rakyat Thailand begitu peka dan prihatin terhadap isu-isu yang boleh mendatangkan imej negatif kepada tanah air mereka. Walaupun secara sepintas lalu, isu yang berbangkit tersebut hanya dianggap sebagai isu perdagangan semata-mata, namun secara tidak langsung tindakan Thaksin memberikan isyarat yang amat negatif terhadap maruah dan kewibawaan negara pada persepsi rakyat. Justeru

itu, penentangan rakyat terhadap tindakan Thaksin tersebut menggambarkan sikap patriotik mereka kepada negara. Ternyata rakyat Thailand bertindak mengambil alih peranan pemimpin negara untuk mempertahankan maruah dan keselamatan negara setelah pemimpin negara itu sendiri tidak berupaya melaksanakan fungsi tersebut.

Satu lagi contoh manifestasi patriotisme dalam kalangan rakyat terhadap perbuatan pemimpin negara ialah Ben Affleck, seorang aktor Hollywood. Beliau secara berterus-terang mencadangkan agar Presiden Amerika Syarikat, George W. Bush dihukum gantung sampai mati atas sebab pengkhianatan terhadap negara. Beliau mencadangkan hukuman tersebut jika terbukti Presiden Amerika Syarikat ini mendedahkan rahsia identiti seorang perisik Agensi Perisikan Pusat Amerika Syarikat (CIA). Beliau mendakwa tindakan presiden ini tidak ubah seperti menembak tentera di medan perang dari belakang (*Berita Harian* 11 April 2006: 13). Penyataan aktor ini jelas memperlihatkan semangat yang berkobar-kobar cintakan negara dan menyanjung tinggi pengorbanan anggota keselamatan negaranya. Senario ini menunjukkan walau apapun kerjaya yang diceburi, setiap warganegara tetap mempunyai tanggungjawab terhadap negara. Ben Affleck memainkan peranan tersebut dengan menggunakan pengaruh posisinya sebagai aktor terkenal untuk membidas tindak-tanduk presiden negaranya sendiri yang amat bertentangan dengan semangat patriotisme secara terbuka dan berani. Penyataan beliau ini tentulah mempunyai impak yang tersendiri terhadap masyarakat dan ahli-ahli politik Amerika Syarikat. Senario ini juga menunjukkan satu lagi contoh peranan rakyat apabila merasakan arah tuju kepimpinan negara sudah tidak lagi selari dengan konsep patriotisme.

Begitu juga dengan isu pemberian visa sementara yang diberikan kepada 42 orang pelarian dari wilayah Papua, Indonesia oleh Kerajaan Australia. Sudah semestinya Kerajaan Indonesia membantah tindakan Australia yang ditafsirkan sebagai mencampuri urusan dalaman negara tersebut. Namun, apa yang ingin ditonjolkan dalam bab ini, bukanlah perbalahan diplomatik antara dua buah kerajaan terbabit tetapi reaksi spontan yang ditunjukkan oleh rakyat Indonesia berhubung dengan isu tersebut. Ekspresi mereka menjurus ke arah bantahan keras terhadap campur tangan Kerajaan Australia berkaitan kedaulatan negara mereka. Malah, Persatuan Pengimport Kebangsaan Indonesia (Ginsi) turut menggesa agar ahli-ahli persatuan itu memboikot produk keluaran Australia sebagai tindak balas keputusan Kerajaan Australia itu (*Utusan Malaysia* 6 April 2006: 1 & 7 April 2006: 19). Ternyata kemarahan dan protes yang menyeluruh oleh rakyat hingga ke peringkat Kerajaan Indonesia terhadap tindakan Australia ada kaitan rapat dengan semangat patriotisme mereka sebagai warganegara Indonesia.

Sesebuah negara yang memiliki rakyat dan pemimpin negara yang kukuh dengan semangat patriotismenya, akan menjadikan negara mereka sukar untuk diperkotak-katikkan oleh negara lain. Selain itu, semangat patriotisme ini akan menjadikan pendirian negara lebih kental terutamanya apabila melibatkan hak

kedaulatan negara. Hal ini boleh ditelusuri melalui isu kontroversi pemilikan kuasa nuklear Iran yang ditimbulkan oleh blok Barat yang diterajui oleh Amerika Syarikat bersama dengan Kesatuan Eropah. Di sebalik pelbagai kecaman, ugutan sekatan ekonomi, dan ancaman serangan oleh Amerika Syarikat, Iran tetap konsisten dengan pendirian bahawa negara mereka berhak membangunkan teknologi nuklear bagi kepentingan rakyat dan negara. Tambahan pula, negara Parsi ini sengaja memperlihatkan keupayaan kuasa ketenteraan dengan mengadakan pelbagai siri ujian torpedo dan peluru berpandu ketika negara itu sedang diasak dengan pelbagai ancaman sama ada dari Amerika Syarikat dan sekutunya mahupun dari pihak Agensi Tenaga Atom Antarabangsa (IAEA) dan Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB). Sudah tentu tindakan ini merupakan mesej jelas bahawa Iran tidak akan tunduk dengan sebarang bentuk tekanan oleh kuasa luar serta bersedia menghadapi sebarang kemungkinan yang bakal terjadi (*Berita Harian* 4 April 2006:16). Sungguhpun Presiden Amerika Syarikat, George W. Bush dilaporkan semakin serius untuk menjalankan operasi memusnahkan loji nuklear Iran dengan harapan berlaku pemberontakan dalaman negara tersebut, Presiden Mahmoud Ahmadinejad pula menyambut tindakan ini dengan mengumumkan Teheran akan menyertai kelab negara-negara berteknologi nuklear dalam tempoh yang terdekat (*Mingguan Malaysia* 9 April 2006:16 & 12 April 2006:19). Selanjutnya, Presiden Iran menegaskan untuk tetap meneruskan program nuklear di sebalik wujud usaha-usaha membawa kontroversi ini ke PBB agar boleh dikenakan sekatan ataupun tindakan ketenteraan (*Mingguan Malaysia* 30 April 2006:16).

Sekaligus tindakan ini memperlekehkan ancaman serius dan mencabar kuasa besar itu. Reaksi Iran ini mempamerkan semangat tidak gentar dan merupakan tamparan hebat kepada kuasa unipolar ini. Manakala di pihak Amerika Syarikat sendiri, wujud percanggahan pendirian sesama pemimpin tentera untuk menyerang loji nuklear Iran dengan serangan bom nuklear setelah mempertimbangkan keupayaan tindak balas Iran (*Berita Harian* 4 April 2006:16). Pendirian kerajaan Iran yang sememangnya mengundang bahaya ini tidak mungkin diteruskan tanpa terlebih dahulu mendapat sokongan padu daripada rakyat Iran sendiri. Keteguhan rakyat Iran dalam menghadapi suasana getir ini mengakibatkan Amerika Syarikat perlu mencapai agenda mereka dengan menempuh kesukaran terlebih dahulu. Ternyata semangat cintakan negara dapat menjadikan negara Parsi tersebut seteru hebat kepada 'polis dunia', iaitu Amerika Syarikat yang terkenal dengan pelbagai jenis teknologi yang canggih. Tanpa mempunyai rakyat yang kasihkan negara mengatasi kepentingan peribadi, sudah tentu Iran telah lama tunduk dengan kemahuan kuasa besar ini.

Begitu juga halnya dengan isu pertikaian kawasan perairan Zon Ekonomi Eksklusif (EEZ) antara Jepun dengan China dan Korea Selatan. Pihak berkuasa China bertegas untuk mempertahankan hak perairan yang dituntutnya di Laut China Timur dengan mengusir kapal-kapal nelayan Jepun. Manakala Korea

Selatan pula memberi amaran akan menawan mana-mana kapal Jepun yang melakukan kerja-kerja pengukuran dan pemetaan di kawasan perairan EEZ yang dituntutnya, terutamanya di gugusan kepulauan Dokdo atau dikenali sebagai Takashima oleh pihak Jepun. Korea Selatan melihat kegiatan pihak Jepun ini sebagai satu pencerobohan kedaulatan negara kerana tidak meminta kebenaran terlebih dahulu daripada negara tersebut (*Utusan Malaysia* 18 April 2006:19 & 20 April 2006:18). Perbalahan ini memaparkan semangat patriotisme menjadi pendukung atau pemangkin kepada reaksi tegas China dan Korea Selatan terhadap tindak-tanduk Jepun walaupun menyedari Jepun merupakan salah sebuah negara termaju dan merupakan salah sebuah kuasa ekonomi dunia. Tambahan pula Amerika Syarikat yang merupakan kuasa militari dunia turut mempunyai banyak pengkalan tentera di Jepun. Kelebihan yang ada pada Jepun ini walau bagaimanapun, tidak menggugat pendirian China dan Korea Selatan dalam mempertahankan hak perairan yang dituntut oleh negara-negara berkenaan. Malahan, dalam konteks ini, rakyat Korea Selatan umpamanya turut memperlihatkan protes mereka dengan mengadakan perarakan anti-Jepun di luar Kedutaan Jepun di Seol, Korea Selatan (*Utusan Malaysia* 18 April 2006: 19). Situasi ini mencerminkan wujudnya keselarisan pendirian antara pihak kerajaan dengan rakyat apabila merasakan kedaulatan negara terganggu. Antara elemen utama kepada pendirian keras atau tanpa toleransi kedua-dua buah negara tersebut terhadap Jepun ialah pengalaman pahit rakyat kedua-dua buah negara itu semasa zaman penjajahan Jepun pada awal kurun ke-20 hinggalah tamat Perang Dunia Kedua (1945).

Rasionalnya, jika generasi selepas Perang Dunia Kedua sehinggalah kepada generasi muda masa kini kedua-dua buah negara tidak peka dengan sejarah negara mereka dan lalai dengan kemajuan ekonomi yang dinikmati, tentulah reaksi terhadap kegiatan Jepun ini adalah berbeza atau lebih berdiplomasi. Hal ini disebabkan Jepun hanya menghantar kapal bukan militari untuk menjalankan kerja-kerja pengukuran dan pemetaan terhadap perairan dan gugusan kepulauan tidak berpenghuni yang dituntut oleh ketiga-tiga buah negara tersebut. Lagipun Jepun tidak menjalankan sebarang aktiviti ketenteraan atau membina dan memasang sebarang objek fizikal yang menandakan hak pemilikan negara tersebut terhadap kawasan perairan yang dituntut. Lantaran itu, kepekaan rakyat China dan Korea Selatan terhadap sejarah negara mereka memperlihatkan perasaan kasihan negara dan seterusnya mencetuskan semangat patriotisme. Cetusan ini tentunya akan mendorong rakyat kepada perlakuan atau tindak-tanduk mempertahankan negara mereka secara fizikal dan nekad. Kepekaan rakyat China dan Korea Selatan tidak akan terjadi dengan sendiri memandangkan jurang zaman kekejaman Jepun dengan generasi abad ke-21 adalah jauh, iaitu melebihi tempoh 60 tahun jika dikira dari tahun kekalahan Jepun dalam Perang Dunia Kedua. Sehubungan itu, kepekaan mereka ini ada kaitan dengan wujudnya pendedahan dan penyebaran maklumat tentang keperitan zaman penjajahan sama ada melalui sistem pendidikan, peranan pihak media massa, dan juga peranan keluarga dari

sebuah generasi ke sebuah generasi. Tanpa adanya pendedahan dan penyebaran maklumat, adalah sukar untuk generasi masa kini memahami dan sedar tentang pentingnya mempertahankan kedaulatan negara dan seterusnya menjana semangat patriotisme mereka ke tahap yang membanggakan.

Sehubungan itu, jika dibandingkan dapatan tahap patriotisme yang dianalisis dalam kajian ini dengan semangat patriotisme yang ditunjukkan rakyat negara-negara lain, khususnya generasi mudanya, seperti di Amerika Syarikat, Kanada, Itali, Thailand, Indonesia, Iran, China, dan Korea Selatan, ternyata kedudukan tahap patriotisme generasi muda bukan Melayu di Malaysia masih berada pada tahap yang memuaskan, terutamanya jika dibandingkan dengan yang terdapat di negara-negara Barat. Hal ini kerana, dapatan kajian yang diperolehi ini adalah berdasarkan etnik bukan Melayu sahaja, manakala kajian yang telah dijalankan di negara-negara yang disebutkan tadi adalah secara umum. Malahan dapatan ini menunjukkan para responden yang mempunyai semangat patriotisme pada tahap rendah adalah sedikit sahaja iaitu 1.0 peratus berbanding dengan responden yang mempunyai tahap patriotisme sederhana dan tinggi, iaitu sebanyak 99.0 peratus. Tambahan pula, lonjakan tahap patriotisme berdasarkan senario-senario yang dipaparkan di atas, hanya tercetus apabila sesebuah negara berhadapan dengan ancaman kedaulatan negara yang serius. Selain itu, paparan-paparan yang melibatkan sejumlah negara blok Barat dan blok Timur membuktikan cara pengolahan pendedahan dan penyebaran maklumat akan membentuk dan mempengaruhi persepsi dan tahap semangat patriotisme rakyat sesebuah negara. Lantaran itu, dapatlah dirumuskan, proses penerapan patriotisme yang diperolehi generasi muda bukan Melayu melalui proses sosialisasi politik selama ini menampakkan impak yang positif. Apa yang perlu dilakukan adalah mempertingkatkan semangat patriotisme yang sedia wujud ke tahap yang lebih optimum dan lebih dijiwai oleh generasi muda tersebut

KESIMPULAN

Terbukti nilai patriotisme dalam kalangan generasi muda bukan Melayu masih berada pada landasan yang betul walaupun tidak sampai ke tahap yang menyerlah dan membanggakan. Pernyataan ini dapat ditelusuri dengan hasil dapatan kajian ini, iaitu sebanyak 81 peratus responden bersemangat patriotisme aras sederhana. Statistik ini memaparkan generasi muda ini telah mempunyai asas pengetahuan kenegaraan dan mempunyai kefahaman terhadap elemen-elemen patriotisme. Lantaran itu, golongan ini mempunyai potensi yang baik untuk ditingkatkan semangat patriotisme mereka dari semasa ke semasa.

Kerajaan sebagai tunggak negara mempunyai keupayaan dan momentum untuk menyemai dan menanam budaya patriotisme yang tinggi dalam kalangan rakyat, khasnya golongan sasaran bersama-sama dengan gandingan mantap daripada sektor swasta secara bersepadu dan menyeluruh. Dalam erti kata lain

atas nama negara, sektor awam dan sektor swasta khususnya yang berskala besar perlu merangka bersama-sama mekanisme yang paling berkesan untuk mencapai matlamat membudayakan patriotisme dalam kalangan generasi muda. Umpamanya, kolaborasi tersebut boleh direalisasikan dalam bidang pendidikan, perubatan, kejuruteraan, pertanian, sukan, telekomunikasi, penyiaran, seni bina, fesyen pakaian, dan hiburan yang turut mendapat sokongan daripada sektor swasta untuk melaksanakan agenda memantapkan patriotisme dalam kalangan golongan sasaran. Proses menanam budaya patriotisme ini sudah semestinya perlu direalisasikan secara konsisten dan tekak serta dengan kaedah yang dapat menarik perhatian golongan generasi muda.

Tambahan pula dalam era globalisasi ini, pemantapan budaya patriotisme dapat meminimumkan kesan elemen penghakisan identiti dan kedaulatan negara bangsa seperti penyerapan budaya hedonisme yang mampu mencoraki jiwa dan pemikiran generasi muda. Misalnya, peneraju media terbesar negara, Media Prima mampu mengolah semua jenis rancangan dan program yang bertunjangkan Rukun Negara. Tindakan ini pasti akan memberi impak yang signifikan ke arah pembentukan budaya patriotisme dalam kalangan generasi muda. Selain itu, kerajaan sebenarnya menyediakan barisan sokongan terhadap kedaulatan negara dalam menghadapi ancaman luar. Kita perlu mengelakkan senario yang pernah berlaku semasa penaklukan Amerika terhadap Iraq (2003), iaitu ramai pemimpin tentera yang belot serta terdapat dalam kalangan rakyat yang menyokong dan membantu tentera penjajah menumbangkan kerajaan mereka sendiri. Implikasi sehingga kini, rakyat Iraq masih hidup dalam keadaan kemiskinan dan huru-hara. Berdasarkan kepentingan rakyat berjiwa patriotisme yang kental, adalah perlu usaha memantapkan budaya patriotisme ini dijalankan secara holistik dan bijaksana berbanding dengan hanya memberi tumpuan terhadap bidang-bidang tertentu dan peranan tersebut pula hanya dilaksanakan oleh agensi-agensi kerajaan semata-mata.

RUJUKAN

- Arshad Khan. 2003. Penyertaan kaum Cina dalam tentera kritikal. *Utusan Malaysia*, 16 September: 1.
- Azimi Mustapha. 2006. Tentera darat mahu lebih ramai bukan Melayu. *Utusan Malaysia*, 18 Februari: 27.
- Baker, C. & Jedwab, J. 2003. *Patriotism and Canadian Identity*. <http://www.acs-aec.ca/polls/pol40.pdf>. Dimuat turun pada 14 April 2005.
- Berns, W. 1997. On Patriotism. *Public Interest*. Spring: 19.
- Chu, J. & Couper, D. P. 2003. The Flag and Freedom. *Social Education* 67(6):327.
- Crabtree, S. 1999. Americans are Widely Patriotic, but Many Think Founding Fathers Would Frown on Modern America. *Gallup Poll News Service*. 2 Julai. <http://poll.gallup.com/content/default.aspx?ci=3745&pg=1&VERSION=p>. Dimuat turun pada 2 Mac 2004.
- Curti, M. 1946. *The Roots of American Loyalty*. London: Columbia University Press.

- Doob, L.W. (1964). *Patriotism and Nationalism: Their Psychological Foundations*. London: Yale University Press.
- Magill, F. N. (ed.). 1996. *International Encyclopedia of Sociology*. Vol 2. London: Salem Press Inc.
- Mohd Taib Osman. 2004. *Globalisasi, Patriotisme dan Isu-isu Kemasyarakatan*. Kuala Lumpur: Penerbit UM.
- Nadeau, B. 2003. Italy's New Patriotism. *Newsweek International*, 17 Mac. 47
- Primoratz, I. 2002. Patriotism: A Deflationary View. *The Philosophical Forum*. XXXIII: 443-457.
- AKHBAR

- Berita Harian. 2003. Anggota TUDM diminta jauhi jenayah. 21 November: 18.
- _____ 2006. Patriotisme pengaruhi urusan niaga: DP World, Temasek terpaksa berdepan protes rakyat Amerika, Thailand. 11 Mac: 10.
- _____ 2006. Tentera Iran uji peluru berpandu. 4 April: 16.
- _____ 2006. Tindakan Thaksin diragui. 7 April: 20.
- _____ 2006. Ben Affleck cadang Bush dihukum mati. 11 April: 13.
- _____ 2007. Jeneral Thai risau diintip Singapura. 20 Januari: 18
- Mingguan Malaysia. 2004. Pelajar Cina, India kurang di Maktab Tentera. 11 Januari: 4.
- _____ 2006. Bush kempen musnah nuklear Iran. 9 April: 16.
- _____ 2004. Belia Cina, India digesa sertai tentera. 18 April: 5.
- _____ 2004. Pelawa bukan Melayu sertai Palapes – Sultan. 9 Mei: 6.
- _____ 2004. Hanya 48 kaum Cina sertai tentera darat. 16 Mei: 15.
- _____ 2006. Krisis nuklear: Majlis keselamatan berpecah. 30 April: 16
- Utusan Malaysia. 2006. Rakyat Thai diminta tidak minum Nescafe, kunjungi 7-Eleven: Boikot Shin Corp, Temasek. 9 Mac: 17.
- _____ 2006. Jangan campur tangan – Susilo. 6 April: 17.
- _____ 2006. Desakan boikot produk Australia. 7 April: 19.
- _____ 2006. Pengayaan Uranium nuklear Teheran selesai - Rafsanjani. 12 April: 19.
- _____ 2006. Perbalahan terbaru Jepun-China-Korea: Beijing usir kapal Jepun. 18 April: 19.
- _____ 2006. Korea Selatan desak Jepun batal ukur pulau. 20 April: 19.
- Utusan Online. 2007. Lucutkan kerakyatan Meng Chee. 21 Ogos. Dimuat turun pada 12 Julai 2008.

Dr. Ku Hasnita Ku Samsu
 Jab. Peng. Kenegaraan dan Ketamadunan
 Fakulti Ekologi Manusia
 UPM, Serdang
 Selangor, Malaysia.
 hasnita@putra.upm.edu.my

Mohd Haizam Mohd Nor
 59, Jln. BP 14/3
 Bandar Bukit Puchong 2
 47100 Puchong
 Selangor D. E.
 Malaysia.